

**MENSABITKAN JENAYAH ZINA :
SUATU KEMUSTAHILAN? —
PEGAWAI PENDAKWA MUIS LWN HJ ADIB
DATUK SAID¹**

Keputusan Hakim Mahkamah Syariah Kota Kinabalu yang membebaskan Hj. Adib Datuk Sigoh dari pertuduhan melakukan perbuatan zina dalam kes *Pegawai Pendakwa MUIS lwn Hj. Adib Datuk Said Besar Sigoh* menambah satu lagi kes zina yang gagal dibuktikan oleh pihak pendakwa melalui syahadah. Sebelum kes ini, banyak kes zina yang dibicarakan di mahkamah melalui kaedah syahadah berakhir dengan kegagalan pihak mahkamah mensabitkan tertuduh. Kegagalan demi kegagalan mensabitkan jenayah zina melalui syahadah menimbulkan beberapa persoalan yang boleh dijadikan bahan kajian dan perbincangan: pertama, adakah kaedah pensabitan melalui syahadah, khasnya bagi jenayah zina, terlalu rigid hingga hampir mustahil ianya dicapai? Kedua, adakah ini memberi isyarat bahawa undang-undang jenayah Islam bukannya menjadikan hukuman sebagai matlamat utama? Ketiga, sejauh manakah kesediaan juris pada masa kini menerima pakai kaedah-kaedah pensabitan lain seperti qarinah dan pendapat pakar dalam jenayah berkenaan?

Menurut Ibnu Humam, syahadah atau kesaksian ialah pemberitahuan yang bersifat benar untuk mensabitkan sesuatu atau kepentingan dengan menggunakan lafaz kesaksian dalam majlis kehakiman.² Menurut Syeikh Shihabuddin pula, kesaksian ialah pemberitahuan tentang sesuatu hak atau kepentingan bagi orang lain dengan menggunakan lafaz "aku naik saksi".³ Abdul Salam Madkur pula mentakrifkan kesaksian sebagai pemberitahuan yang

---

¹[1988] 6 JH 306.

²Ibnu Humam, *Fathu al-Qadir*, Matba'ah al Kubra al-Anuriyah, Mesir, 1317H, h 2.

³Syeikh Shihabuddin al-Qalyubi, *Qalyubi wa Umarrah*, Matba'ah Dar al-Kutub al-Arabiyyah, Mesir, t.t, h 318.

benar-benar di majlis kehakiman dengan menggunakan lafaz kesaksian mensabitkan hak atau kepentingan ke atas orang lain.⁴ Berdasarkan definisi-definisi di atas dapatlah disimpulkan bahawa:

- (i) kesaksian ialah pemberitahuan yang bersifat benar, diberi atas keyakinan dan pasti dan bukan sangkaan;
- (ii) menggunakan lafaz kesaksian atau - "aku naik saksi";
- (iii) dilakukan di dalam majlis kehakiman atau mahkamah;
- (iv) diberikan bagi kepentingan orang lain ke atas orang lain dan bukan bagi kepentingan yang memberikan kesaksian tersebut; dan
- (v) kesaksian bertujuan untuk mensabit sesuatu hak atau kepentingan, sama ada hak Allah atau hak selain daripadanya.⁵

Rasulullah s.a.w memberikan bandingan bentuk keyakinan yang dipersaksikan oleh seseorang yang ingin tampil memberikan kesaksian melalui sebuah hadis yang bermaksud. "Apabila kamu melihatnya seperti kamu melihat matahari, maka beriklanlah persaksian, jika tidak, maka tinggalkanlah."⁶

Dalam kes *Pegawai Pendakwa MUIS* lwn *Hj. Adib Datuk Said*, tertuduh ialah seorang Pembantu Menteri dalam Kementerian Kebajikan Masyarakat Sabah yang telah dinamakan oleh Cik Raini Abdul Rahman sebagai pasangannya melakukan persetubuhan haram atau zina. Cik Raini telah disabitkan dengan kesalahan melakukan persetubuhan haram di dalam perbicaraan sebelumnya berdasarkan iqrar beliau. Dalam kes ini, Cik Raini telah pergi menemui tertuduh di pejabatnya di Wisma Sabah dengan tujuan memohon pinjaman perniagaan membuka kedai mendandan rambut. Tertuduh bersetuju dengan pinjaman tersebut dan memberitahu Cik Raini bahawa perkara tersebut akan dibincangkan kemudian. Sementara itu Cik Raini ditempatkan di sebuah rumah tumpangan yang ditempah oleh tertuduh kerana Cik Raini datang dari Sandakan. Tertuduh menghantar Cik Raini ke rumah tumpangan tersebut

⁴Muhammad Salam Madkur, *Al-Qada fi al-Islam*, Dar al-Nahdah, Mesir, 1964, jil 4, h 84.

⁵Mahmud Saedon A. Othman, *Undang-Undang Keterangan Islam*, Dewan Bahasa Dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1990, h 56-57.

⁶Ahmad Fauzi Bahmasi, *Nazariyyah al-Ithbat Fi al-Fiqh al-Jina'i al-Islami*, Maktabah al-Wa'y al-Arabi, 1967/1387, h 18

dan beliau telah diberi minuman yang menyebabkannya lemah lalu tertuduh melakukan persetubuhan ke atasnya. Kejadian ini diulangi tertuduh pada malam berikutnya. Cik Raini kemudiannya diberi wang RM200.00 dan tiket untuk pulang ke Sandakan.

Menyedari beliau telah mengandung, Cik Raini telah datang menemui tertuduh untuk berunding tetapi tidak berhasil lalu beliau membuat aduan kepada Pegawai Penyiasat di Mahkamah Syariah. Pegawai Penyiasat telah menghubungi tertuduh beberapa kali di pejabatnya agar hadir ke Pejabat Mahkamah Syariah tetapi tertuduh enggan hadir sehinggalah Pegawai Penyiasat telah pergi sendiri ke pejabat tertuduh bagi mengambil iqrar tertuduh.

Yang Arif Hakim semasa memberikan keputusannya telah memberi alasan-alasan berikut:

- a) Seksyen 54(1), Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak Negeri Sabah, 15/1977 dengan jelas menegaskan dan memperuntukkan bahawa proses keterangan dan lain-lain adalah terikat dengan Hukum Syarak bagi membuktikan sesuatu kenyataan.
- b) Prinsip kesaksian/syahadah dalam kes ini tidak boleh dipakai kerana bertentangan dengan kehendak prinsip syahadah bagi kes zina dalam Hukum Syarak yang menghendaki penyaksian empat orang lelaki yang adil.
- c) Pengakuan Cik Raini adalah tidak mengikat pihak tertuduh, selama mana pihak tertuduh sendiri tidak mengakuinya dalam iqrar yang sah.
- d) Pengakuan tertuduh di luar mahkamah melalui tandatangan di hadapan pegawai penyiasat tanpa saksi boleh menimbulkan tohmah dan menimbulkan keraguan kepada pihak mahkamah, sedangkan dalam kes hudud seperti zina hendaklah dielakkan keraguan atau kesamaran seperti sabda Rasulullah s.a.w yang bermaksud: "Tolaklah kes-kes hudud jika ada keraguan (syubhah)."
- e) Tertuduh menarik balik iqrar di dalam mahkamah. Ertinya tertuduh telah rujuk dari iqrar tersebut. Dalam kes zina, penarikan balik iqrar diterima mengikut Hukum Syarak.

Di dalam kes ini, Yang Arif Hakim telah benar dalam penelitian beliau bahawa kes ini adalah berasaskan kepada iqrar atau pengakuan, bukannya kesaksian. Untuk mensabitkan jenayah zina melalui

kaedah kesaksian, empat saksi lelaki yang memenuhi semua syarat kesaksian diperlukan, sedangkan di dalam kes ini pendakwa hanya mengemukakan keterangan dua orang saksi, iaitu, Cik Raini dan Haji Kassim Abu Bakar, Pegawai Penyiasat yang mengambil iqrar tertuduh. Kes ini berbangkit akibat daripada iqrar Cik Raini yang mengaku melakukan persetubuhan haram dengan tertuduh. Di dalam siasatan yang dilakukan, tertuduh telah memberikan iqrar melakukan perbuatan tersebut di hadapan seorang pegawai penyiasat. Walau bagaimanapun, tertuduh menarik balik iqrarnya di dalam mahkamah dan penarikan balik iqrarnya ini diterima dan beliau dibebaskan.

Sungguhpun alasan-alasan Yang Arif Hakim adalah benar, namun ada baiknya alasan-alasan tersebut ditinjau dari perspektif yang lebih menyeluruh, khususnya jika dilihat dari sudut meletakkan kesalahan tersebut sebagai suatu kesalahan hudud yang tidak boleh dikenakan hukuman had serta pemakaian syarat-syarat bagi proses keterangan yang terikat dengan Hukum Syarak bagi kesalahan yang tidak dihukum mengikut Hukum Syarak.

Di dalam beberapa kes lain yang diputuskan di mahkamah-mahkamah Syariah di Malaysia, pihak pendakwa yang mendasarkan dakwaan mereka kepada kaedah kesaksian atau syahadah telah gagal di dalam kes mereka. Di dalam kes *Halimah Iwn Pendakwa Jenayah Kelantan*⁷ misalnya, Jemaah Pengadilan yang mendengar rayuan telah menolak rayuan dan keputusan Mahkamah Kadhi dikukuhkan. Di dalam kes ini, iqrar melakukan persetubuhan haram yang dilakukan oleh Halimah telah diterima bagi mensabitkan beliau dengan jenayah tersebut. Walau bagaimanapun, mahkamah telah membebaskan lelaki yang dinamakan Halimah sebagai pasangannya melakukan persetubuhan haram tersebut kerana pihak pendakwa hanya mendasarkan kesnya kepada iqrar Halimah yang diperkuatkan dengan keterangan dua saksi yang mendengar iqrar pasangannya di luar mahkamah.

Kes-kes yang telah diputuskan mengesahkan andaian bahawa mensabitkan jenayah zina melalui kaedah kesaksian adalah terlalu sukar hingga hampir mustahil untuk dicapai. Ini diperkuatkan lagi dengan catatan sejarah perundangan Islam sejak zaman Rasulullah s.a.w kes-kes zina yang pernah disabitkan tidak satu

---

⁷[1979] 1 JH 52.

pun disabitkan melalui kaedah kesaksian, sebaliknya hasil dari iqrar pihak-pihak yang terlibat.

Menurut perundangan Islam, jenayah zina tergolong di dalam jenayah hudud, iaitu, jenayah yang telah ditentukan hukumannya sama ada melalui al-quran atau sunnah. Jenayah ini diperuntukkan di dalam al-quran melalui ayat yang bermaksud: "Wanita yang berzina dan lelaki yang berzina sebatlah setiap seorang dari mereka seratus kali sebatan."⁹ Dalam sebuah hadis dari Ubadah bin Samit, katanya bersabda Rasulullah s.a.w yang maksudnya: "Ambillah dari aku! ambillah dari aku! Allah telah menetapkan hukum bagi wanita dan lelaki yang berzina; bagi yang belum pernah berkahwin, disebat seratus kali dan dibuang daerah setahun; bagi yang telah pernah berkahwin disebat seratus kali dan direjam."¹⁰

Persoalan yang berbangkit di sini ialah sama ada jenayah zina yang diperuntukkan di dalam Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak Negeri Sabah (No. 15/1977) boleh dianggap sebagai jenayah zina yang boleh dikenakan hukuman had. Yang Arif Hakim di dalam kes ini di dalam penghakimannya menyatakan:

Adapun hukuman kes persetubuhan luar nikah mengikut peruntukan Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak Negeri Sabah, 15/1977 adalah sangat ringan, seperti yang dinyatakan dalam Sek. 102(3), iaitu:

- Denda tidak lebih daripada \$500.00 atau
- Penjara tidak lebih daripada 6 bulan, atau kedua-duanya.¹⁰

Oleh kerana jenayah zina yang diperuntukkan di dalam Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak Negeri Sabah, boleh disimpulkan sebagai bukan zina yang digolongkan di dalam jenayah hudud yang boleh dikenakan hukuman had, maka dua perkara harus diberi perhatian: pertama, adakah wajar mahkamah tertakluk sepenuhnya kepada prinsip pensabitan jenayah hudud bagi jenayah zina mengikut hukum syarak?,¹¹ dan kedua; adakah aplikasi kaedah "Hindarilah hukuman hudud jika ada kesamaran" boleh terpakai bagi kes ini?

Penulis dengan hormat berpendapat, Yang Arif Hakim seharusnya diberikan ruang melalui enakmen berkenaan bagi menggunakan

⁹Al-Quran, An-Nuur: 2

¹⁰Sahih Muslim, Pustaka Al-Husna, Jakarta, 1980, Jilid II, h 304.

¹¹[1988] 6 JH 310.

¹²Seksyen 54(1), Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak Negeri Sabah, 15/1977.

kuasa budibicaranya dalam menentukan pemakaian kaedah pensabitan kerana menerima pakai prinsip pensabitan hukum syarak sepenuhnya bagi jenayah yang tidak boleh dihukum dengan hukum syarak adalah suatu ketidakadilan undang-undang.

Hukuman denda dan penjara yang diperuntukkan di dalam enakmen berkenaan lebih hampir kepada hukuman ta'zir.¹² Menerima pakai prinsip syahadah atau kesaksian sepenuhnya bagi jenayah zina di dalam kes ini tidak dapat mencerminkan keadilan yang menyeluruh. Dalam isu ini, Yang Arif Hakim seharusnya diizinkan melalui enakmen berkenaan bagi menimbang dan menilai keterangan-keterangan saksi pada tahap baiyinah,¹³ sesuai dengan ciri kesalahan tersebut sebagai kesalahan ta'zir di dalam enakmen berkenaan. Dalam kes Halimah, isu yang sama telah dikemukakan oleh Pendakwa Jenayah Kelantan tetapi telah ditolak oleh mahkamah.

Di dalam kes ini juga, Yang Arif Hakim telah merujuk kepada suatu kaedah, iaitu, "hindarilah hukuman hudud jika ada kesamaran". Penulis sekali lagi dengan hormat berpendapat, aplikasi kaedah di atas tidak boleh diterima pakai bagi kes ini dengan alasan kesalahan zina yang diperuntukkan di dalam enakmen berkenaan hanya memperuntukkan hukuman ta'zir sahaja, bukannya hukuman had.

Ta'zir terbahagi kepada tiga bahagian: pertama, ta'zir atas perbuatan maksiat; kedua, ta'zir bagi memelihara kepentingan umum, dan ketiga, ta'zir atas kesalahan-kesalahan kecil.¹⁴ Kesalahan-kesalahan hudud dan qisas juga termasuk di dalam pengertian maksiat tetapi hukuman-hukumannya telah ditentukan. Kesalahan-kesalahan hudud dan qisas yang tidak boleh dikenakan hukuman asal disebabkan ada unsur-unsur kesamaran masih boleh dikenakan hukuman ta'zir, jika mahkamah berpendapat kesamaran tersebut

¹²Ta'zir ialah kesalahan-kesalahan yang tidak ditetapkan hukumannya sama ada di dalam al-Quran atau pun sunnah. Pada umumnya hukuman bagi kesalahan-kesalahan ta'zir lebih ringan berbanding dengan hukuman-hukuman bagi jenayah hudud. Tahap pembuktian bagi kesalahan-kesalahan ta'zir memadai pada tahap berat sangka (*zan al-ghalib*), tidak seperti hudud yang memerlukan tahap yakin.

¹³Perbezaan di antara keterangan pada tahap syahadah dan baiyinah ialah, syahadah adalah keterangan yang bersifat benar dan yakin yang dipastikan sama ada melalui penglihatan atau pendengaran sementara baiyinah boleh bersifat agakan, kesimpulan atau andaian umum yang tidak sampai ke tahap yakin. Syahadah mempunyai syarat-syarat yang sangat ketat sedangkan baiyinah sebaliknya. Syahadah mengikat mahkamah tetapi baiyinah tidak.

¹⁴Audah, *Tasyri' al-Jina'i al-Islami*, Dar al-Katib al-Arabi, Beirut, 1980, juz I, h 128.

masih tidak menghilangkan sama sekali jenayah berkenaan.

Di dalam kes *Haji Adib*, mahkamah mengambil kesimpulan terdapat kesamaran lalu membebaskan sama sekali tertuduh dari pertuduhan. Penulis berpendapat, mahkamah harus mengambil kira iqrar tertuduh yang telah diberikan di hadapan pegawai penyiasat yang kemudiannya ditarik balik di dalam mahkamah sebagai suatu keterangan pada tahap baiyinah yang ada kesan pada jenayah tersebut. Implikasi penarikan balik iqrar tertuduh di dalam mahkamah menyebabkan adanya kesamaran di dalam kes ini tetapi ia tidak menghilangkan sama sekali kesan jenayah tersebut bagi mahkamah membuat pertimbangan untuk mengenakan hukuman ta'zir ke atas tertuduh. Selain dari itu, kesan jenayah tersebut diperkuatkan dengan beberapa keterangan pada tahap baiyinah seperti janji tertuduh untuk meluluskan pinjaman Cik Raini, usaha tertuduh menempah tempat tinggal sementara untuk Cik Raini dan pemberian wang tunai RM200.00 serta tiket pulang ke Sandakan.

Malangnya, hakim telah tidak diberi ruang bagi melaksanakan kuasa budi bicaranya oleh enakmen berkenaan. Keadaan ini boleh menghalang pencapaian keadilan yang menyeluruh kepada pihak-pihak yang terlibat di dalam perbicaraan di mahkamah-mahkamah syari'ah.

Berdasarkan kes *Haji Adib* dan kes-kes lain yang seumpamanya yang diputuskan di mahkamah-mahkamah syari'ah di Malaysia, telah mendorong penulis untuk menilai pendapat Ibnu Qaiyim dalam perkara menerima pakai qarinah sebagai suatu kaedah pensabitan secara lebih meluas terutamanya di zaman sekarang bagi mengemaskinikan undang-undang keterangan Islam bagi membendung jenayah-jenayah yang kian berleluasa. Sebahagian juris, antaranya Ibnu Qaiyim dan Ibnu al-Gharas berpendapat bahawa qarinah boleh diterima sebagai salah satu kaedah pembuktian di dalam kes-kes hudud.¹⁵

Pendapat Ibnu Qaiyim seharusnya diberi pertimbangan yang sewajarnya oleh juris zaman kini memandangkan unsur-unsur seperti kesamaran dan ketidakpastian yang menjadi alasan halangan pemakaian qarinah sebagai suatu kaedah pembuktian boleh diatasi dengan bantuan teknologi moden dan kepakaran.

¹⁵Ahmad Abdul Mun'im al-Bahai, *Min Taruq al-Ihbat fi al-Syariah wa fi al-Qanun*, Dar al-Fikr al-Arabi, Mesir 1965, hlr 97-98.

Dalam hal ini, iqrar yang dilakukan oleh Haji Adib di hadapan pegawai penyiasat turut termasuk di dalam pengertian qarinah dan ia boleh diperkuatkan lagi dengan pendapat para pakar yang boleh menentukan kehamilan Cik Raini. Isu yang serupa wujud di dalam kes *Halimah*, di mana beberapa keterangan berbentuk qarinah sewajarnya dipertimbangkan oleh mahkamah dalam membuat keputusan. Antaranya, pengakuan Osman (pasangan Halimah melakukan persetubuhan haram) kepada bapanya serta persetujuan beliau untuk mengahwini Halimah dan meletakkan nasab anak yang dilahirkan Halimah kepada namanya merupakan qarinah-qarinah yang harus diberi pertimbangan mahkamah. Sungguhpun demikian, cadangan-cadangan menggunakan kaedah keterangan secara meluas ini harus dibuat dengan penuh teliti dan bertanggungjawab bagi mengelakkan sebarang penganiayaan kepada mana-mana pihak yang menuntut keadilan di mahkamah-mahkamah syari'ah pada masa-masa akan datang.

Sebagai kesimpulan, kes *Haji Adib* seharusnya menjadi titik tolak kepada usaha mengemaskinikan undang-undang keterangan Islam di mahkamah-mahkamah syari'ah di Malaysia khususnya dalam menangani kesalahan-kesalahan yang dikategorikan sebagai jenayah hudud di dalam perundangan Islam, tetapi tidak dapat dilaksanakan disebabkan oleh halangan-halangan undang-undang. Kesalahan-kesalahan sedemikian seharusnya dilihat dari perspektif yang lebih luas dan praktikal bagi mencapai keadilan yang menyeluruh sesuai dengan bentuk hukumannya yang hanya bersifat ta'zir.

Md Khalil Ruslan*

* Pensyarah,
Fakulti Undang-Undang,
Universiti Malaya.